

եւ գիւղերում ընդհանրապէս մայրերն անդադար կուիւ եւ մզում գրա համար իրենց ամուսինների հետ: Գիւղացի հայրերը չեն ուզում որ իրենց որդիքը ուսում առնեն. նրանց կարծիքով ուսում ստանալը սրբիքն այլ եւս — «լայեալ» (լայրի) չեն անում իրենց հայրերի հետ ապրելու, աշխատելու, այլ միշտ ձգտում են քաղաք տեղ ապրելու, եւ արհամարհում են գիւղացուն...» Ընտանեկան սովորութիւններու շարքին մէջ կը յիշատակուին այս քանի մը սող չհարաբարակ (caractéristique) ստանաւորիկները.

- «Կերտար, կերտար,
- Երկաթէ մար:
- Կեսուր, կեսուր
- Քարէ մուր:
- Տեքեր կնիք
- Օձի բնիկ:
- Տալիկ տալիկ
- Տաճիկեղիկ
- Պուս մը չբիկ:
- Տեքրիկ, տեքրիկ
- Պաղ-պաղ աղբրիկ
- Պուս մը չբիկ:

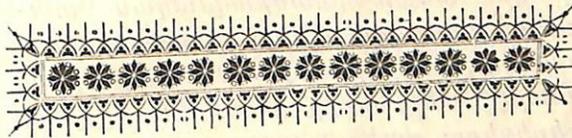
- Իմալ էնիմ զէդ քու զարդեր,
- Չուն էր բուներ աշան արտեր.
- Իմալ էնիմ շարա չկայ,
- Կը կարգուիմ փարա չկայ: —»

15. Լրագրիչներ — Եւրոպէական արեւմտեան եւ թէ արեւելեան հայ հանդէսներն ու լրագիրները հետզհետէ չզոյւթեան կը դատապարտին. եւ դեռ կ'ըսուի թէ հասարակութեան մէջ ընթացած թիւերը — կը տարածուի: «Նոր-Գար», (Թիւ 188) կը գրէ. «Կիսամեայ հանդէսների մէջ Մկրտիչ Բարխուդարեանի «Գրականական եւ պատմական հանդէսը» անշուշտ մի պատուար տեղ էր բռնում թէ իւր ուղղութեամբ: Հանդիսի հրատարակման օրից մինչեւ այժմ 7 դիրք է լոյս տեսել: Ինչպէս լուծ էնք, պ. Մ. Բարխուդարեանը այդ հրատարակութիւնից մեծ միասնէր է կրել, ուստի եւ Տր գիրքը հրատարակելուց յետոյ դադարեցնելու է բաժանորդագրութիւնը եւ այլ-եւս չի շարունակելու «Հանդիսի» հրատարակութիւնը, Շատ ցաւալի է եթէ ճիշդ է այդ լուրը:» Իսկ նոյն լրագրի 1897 թուին մէջ կը կարդանք. «Կահիրէից մեր թղթակից շեքմէսը գրում է մեզ, որ Եգիպտոսում շուտով հրատարակուելու է «Գիտաւոր» անունով մի պարբերական թերթ, որի ստեղծումը արդէն ցրտած է ժողովրդի մէջ:» Շատ ուրախալի է եթէ ճիշդ (?) է այդ լուրը:

16. Աբրահամի արքայի մասին: «Հարուած հարուածի վրայ» սուածը կը գտնէ հաստատութիւն մեր պատմագրաց համար: Մ. Խորենացուց աղբիւրներ, (տ. Կարրիէր.) Եգիպտոսի Կողբացուց աղբիւրներ (տ. 4. Գ. Գ.) Չէնոբ Գլակ, Եղեշէ, Բուզանդ եւայլն, եւ ահա Գալուստ Տէր Մկրտիչեան (տես «Արարատ» 1896 Սեպտ. էջ 425) կը հրատարակէ Տրդատի Երկրի գրքին (քար-

տուղարին) արդիւնք եւ իբր թէ յանարէն գրեալ (դեռ պաշտպանողներ կան) Աբրահամեանի աղբիւրներն եւ ի հրատարակ կը հանէ, ինչպէս քանի մը հասն ըրած էր արդէն (տես Ծագիկեփունջ Օգոստ. Թիւ 21): Անհրաժեշտ կերպով ցոյց կու տայ Գալուստ Տէր Մկրտիչեանը թէ Աբրահամեանի օգտուած է Գոտիայ եւ Շմնայ վկայաբանութիւնէն, Աբրահամ խոստովանողի թարգմանութիւններէն եւայլն: Շատ կարեւոր եւ դիտարկեան են այս խոստովանութիւնները: Աբրահամեանը, կ'ըսէ Գ. Տ. Մկ. այս ամէն բան, «որով յոյս ունիմ կ'հերքուին այն շատ անգամ նոյն իսկ բարեկամ բանասէրներից՝ զէպի մեզ ուղղուած կարծեմ անտեղի մեղադրութիւնները, որ իբր մեր էջմիածնում քանքարաթաքոյցներ լինէին»: Քաւ լեցի. Գ. Տ. Մկ. ի համար ոչ դք (մերք ալ մեր կարգին կարծենք) ըսած է այս խօսքը, բայց հարկ է միտ դնել թէ շատ Գալուստ Տէր Մկրտիչեաններ կը պակսին դեռ յիշմամբին, կամ գտնէ շատ քիչ են...:

ՕՍԿԱՆԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՄԱՆ ՏԵՍՈՐԹԵԱՆ

Արեւմտ. 27 Նոյեմբեր, 1896:

Առատրիա-Հունգարիա: Երկու տնտեսութեան մէջ ալ ընտրութիւններ կային. Ստորին-Առատրիա յայտնապէս ցոյց տուաւ թէ «խորտակել կ'ուզէ», ի սպաս այն ամէն օտար ազդեցութիւններն, որ դժբախտաբար տարիներէ ի վեր բոյն դրած հրեական տարրին դրամին եւ խաղէպատիր շատխօսութեան միջոցաւ, չարիքէ չարիք կը մղէր գտնութիւնը, քայքայելով անոր ոյժն եւ զոճելով անհատական յառաջադիմութիւնն համաշխարհային քաղաքականութեան եւ «ուսկի հորթին», ինչպէս գուշակած էինք, նահանգական ժողովին մէջ ալ հակահրեական արձաններ վաստակեցան եւ հիմայ ունին 45 արժող այսինքն ձայնից 2/3ը: Մնաց Երեսփոխանաց ժողովին ընտրութիւններն, որ քանիմ ամէն պիտի սկսին, եթէ այս վերջին ապաստանարանն ալ անուսի հրէից ձեռքէն, ապահովապէս Առատրիա պիտի սկսի շունչ առնուլ եւ պիտի թօթափէ իւր հրեայքը ի — Հունգարիա, ուր իրենց բռնուն եւ վատ ազդեցութեան գոյ տուին երեսփոխանաց ըն-

տրուծեան ժամանակ 39 մեռեալ եւ 300էն աւելի վիրաւոր անմեղ ընտրողներ. քայց — “նախ յիմարացուցանէ եւ ապա կորուսանէ,, առաձն հոս ալ հաստատութիւն պիտի գտնէ:

Գաղղիա: Ծանօթ է Երեսփոխանաց ժողովոյն քացման առթիւ եղած հարցապնդումներն, ուր Պր. Հանտոյ աղուէսի արտասուք թափեց: Զարմանալի եղանակաւ չգտնուեցաւ մէկն, որ ըսէր յայտնապէս արտաքին գործոց պաշտօնէին, թէ իւր դիւանագիտական ճարտարութեան պտուղներն ալ — Օի հաւասար են եւ պիտի մնան:

Իտալիա վերջապէս “հաշտութիւն,, ըրաւ Մենտիլի հետ, կամ՝ զոնէ այսպէս հրատարակեցին օրագիրները: Իտալիոյ՝ Եւրոպա ունեցած ազդեցութիւնը չկորսնցընելու համար պատերազմական “տուգանք,, քառը գործածելէն զգուշացան դաշնադիրք, քայց իրապէս տուգանք պիտի վճարէ, քայց ուրիշ անուամբ, այսինքն գերիներու փրկանք անուամբ. սակայն ակամայ “փրկանքն,, ալ “տուգանք,, մըն է: Ափսո՛ս! որ Սինեոր Կրիսպի չէ այս պտուղը վայելողը...:

Գերմանիա: Այս ամիս ալ քաւական շարունակուեցան Բիսմարկեան “յայտնութեանց,, յառաջ բերած շփոթութիւնները, քայց պարլամէնտի մէջ եղած հարցապնդմանց տրուած պատասխանով խընդիրը թաղել կ'ուզեն: Այս է քաղաքականութիւն ըսուած քանը. աղմկալից լրեր հրատարակել, երկդիմի պատասխաններ տալ եւ ինդիրը փակել...:

Սպանիա: Մատրիտէն եկած հեռագիրները՝ սպանիական զինուորներն ու սպայները իբր մէյ մէկ դիւցազն կը ներկայացընեն. եւ սակայն այսչափ ամիս է ապարդիւն կռիւ կը մղուի: Եթէ Շէրվանտէս ապրէր՝ ապահովապէս զՎէյլէր պիտի անուանէր երկրորդ — Don Quixote!

Ռուսաստան: Մեծագոր ինքնակալին ի Պետերբուրգ դառնալովը՝ քաղաքական մտադրութիւնն դէպ ի հոն ուղուած է, վասն զի պատեհ առթիւ պիտի յայտնուին այս այցելութեան պտուղներն, որ է՝ ստիպմամբ իսկ հրաւիրել հարեւան տէրութիւններն ալ... որ իւր ներքին

հանդարտութեան ու խաղաղութեան հետեւին: Զայս կը քաղձանք եւ կը սպասենք, ոչ միայն մենք, այլ եւ — Անգղիա:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ԵՐԱԾՇՏԱԿԱՆ — Հայկական երաժշտութեան նորագիւտ դասագրքի մը մասին. 353:

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ — Զայնական ուսումնասիրութիւն Մարաշի բարբառին. 354:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ — Սարգիս բժիշկ Միքայէլեան Եիբխօնեանց (Պատկերաւ). 358:

ՄԱՏՆՆԱԳՐԱԿԱՆ — Աբգարու զբոյցը Մովսէս Խորենացոյ պատմութեան մէջ. 367: — Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Սանասարեան Վարժարանին ի Կարին. 371:

ԳՐԱԿԱՆ — Ազգային հրատարակութիւնը 1894 եւ 1895 տարիներու. 374:

ԱՅԼԵԻԱՅԼԻՔ

ՆՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ. 1. Ստոյն - Կալիսթենեայ հայ թարգմանութիւնը: — 2. Մեկնութիւն Գործոց Առաքելոց Խմբագիր: — 3. Երանեան զբոյցներու մատուցող առ Գր. Մագիստրոսի: — 4. Հայերէն բառերու ստուգաբանութիւն. 379:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԻՆ ԺԱՂՆՔՓՈՒՆԶ. 1. “Բիւզանդիոն” թերթը: — 2. Անցողական վիճակի մէջ: — 3. Հայերէն հին տպագրութիւնը: — 4. Կեղծիքը եւ նպատակը: — 5. Նմանելի օրինակ մը: — 6. Վարձատրեալ Հայեր: — 7. Սիմֆոնիոնի երկանո զարոցները: — 8. Գրական: — 9. Տառապնոց տեսական օգնութիւն: — 10. Մեծ քաղաքագրութիւններ: — 11. 1895ին Ռուսաստան տուրած զբոյցը: — 12. Պէտք է մեծ գաղթել: — 13. “Ար. Մամրոյ” գրական մէկ “զեկոյցը”: — 14. Մշեցոց ընտանեկան կեանքից մի քանի գծեր: — 15. Լրագիրներու խեղճ վիճակը: — 16. Ազգամանգեղոսի աղբիւրները. 380:

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ 383:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԽՍՐԱԳԻՐ

Հ. ՌԱՓԱՅԷԼ Վ. ՊԱՐՈՆԶ

Վ Ի Ե Ն Ն Ա, Մ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Տ Պ Ա Ր Ա Ն .

